

19.4.2010

**Perusopetuksen yleisten tavoitteiden ja tuntijaon uudistamista valmisteleva työryhmä
Puheenjohtaja pääjohtaja Timo Lankinen**

Lähetämme ohessa tiedoksenne näkemyksemme peruskoulun tuntijakoon liittyvistä seikoista. Kirjoitus on Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen ainedidaktiikan professoreiden yhteinen näkemys. Kannanotto julkaistiin lyhennettynä Helsingin Sanomien mielipidepalstalla 14.4.2010.

Kunnioittaen

Liisa Tainio

Opiskellaanko tulevassa koulussa enää oppiaineita?

Peruskoulun tuntijakotyöryhmä pohtii parhaillaan perusopetuksen kehittämistä (HS, pääkirjoitus, 3.4.2010). Ainedidaktiikan opettajankouluttajina olemme huolestuneita suunnitelmista ryhmitellä koulun oppiaineita monialaisiksi kokonaisuuksiksi.

Kansainvälisten mittausten (esim. PISA:n) perusteella nykykoulussamme oppiainelähtöinen opetus on johtanut hyviin tuloksiin. Perusopetuksen päättyessä suomalaiset nuoret ovat olleet vuodesta toiseen esimerkiksi luku- ja ongelmanratkaisutaidoiltaan maailman huippuja. Suomalainen koulujärjestelmä herättää kunnioitusta, suorastaan kateutta muualla maailmassa.

Oppiainelähtöisessä opetuksessa oppiainetta opettaa asiantuntija, joka on kyseistä ainetta opiskellut aineen- tai luokanopettaja. Hänen ohjauksessaan on ollut mahdollista paneutua kunkin tiedonalan tiedon ominaisluonteeseen. Samalla on perehdytty siihen, miten uutta tietoa hankitaan kyseisen tiedonalan näkökulmasta. Oppilaiden menestymistä voidaan selittää oppimista ja siirtovaikutusta koskevalla tutkimuksella. Sen mukaan oppiminen ja menestyksekkäs ongelmanratkaisutaito riippuvat siitä, millä tavalla opiskeltavat tiedot ovat tallentuneet oppijan pitkäkestoiseen muistiin.

Peruskoulun tuntijakotyöryhmä miettii, miten perusopetus voisi vielä paremmin auttaa nuoria kansalaisia opintiellä. On esitetty muun muassa uusia tai uusvanhoja tavoitteita oppilaan oman identiteetin vahvistamiseksi sekä tiedon ja informaation kriittisen tulkinnan taidoista, kulttuurienvälisestä ymmärryksestä luovuuteen ja mielikuvitukseen panostamiseen. Yhdeksi tieksi näihin tavoitteisiin on esitetty opetuksen organisoimista niin, että vanhoista oppiainerajoista luovuttaisiin ja opetettaisiin aihekokonaisuuksia tai ilmiöitä.

Olemme huolestuneet nimenomaan tästä kehityksestä. Oppiainejakoinen opetus perustuu eri tiedonalojen tapaan selittää maailmaa. Esimerkiksi fysikaalisia ilmiöitä selitetään eri tavoin kuin historian tapahtumia. Luonnontieteellinen tieto syntyy havaintojen tekemisen, mittaamisen, päättelyn ja mallintamisen kautta – historiassa taas tulkitaan historiallisia jäänteitä ja selitetään ihmisen toimintaa hänen intentioidensa kautta. Oppiaineiden ryhmittely suurempiin oppiaineryhmiin on ongelmallista, koska se ei näytä perustuvan tiedonalojen peruseräpäätteiden varaan.

Tutkimuksissa on huomattu, että oppiainerajat hämärtävä tai rikkova opetus on haastavaa. Se vaatii opettajalta laaja-alaista ammattitaitoa ja oppilailta sellaista oma-aloitteisuutta ja kypsyyttä, johon suurella osalla peruskouluikäisistä ei ole vielä valmiuksia. Esimerkiksi Norjassa on pitkään yritetty opettaa luonnontieteitä ilmiökeskeisesti ja tukeutumalla projektityöskentelyyn. Tällainen opetus edellyttää, että opettaja hallitsee hyvin kaikki luonnontieteet, jotta hän voisi ohjata oppilaita merkityksellisten ongelmien äärelle ja mielekkääseen ongelmanratkaisuun. Käytännössä opettaja on keskittynyt vain sen tiedonalan ongelmiin, joissa kokee itse olevansa vahva. Norjalaisten nuorten PISA-tuloksista huomataan, että opettajat ovat sivuuttaneet erityisesti fysiikan ja kemian tiedonalan opiskelun.

Jo tällä haavaa perusopetus on osittain ainejakoista, osittain eheytettyä. Eri tiedonalojen hallintaan perustuva ehyttävä opetus on pitkään ollut koulun kehittämisessä tavoitteena. Se ei kuitenkaan näy kovin hyvin koulujen arjessa. Opettajat ovat kokeneet ehytetyn opetuksen haastavaksi: pitäisi hallita eri tiedonalojen selityspusteet, jotta osaisi ohjata oppilaita selittämään tutkittavaa ilmiötä sen omista lähtökohdista ja pelkkiä arkikäsitteitä syvällisemmin. Nähdäksemme ehytetty opetus ei voikaan tuottaa hedelmällistä satoa, ennen kuin oppilaat ymmärtävät eri tiedonalojen tavat selittää maailmaa. Mikäli tulevassa koulussa oppiainerajat rikotaan tai hävitetään, epäilemme, etteivät opettajat kykene tekemään opetuksesta tiedollisesti mielekäästä. Silloin opetuksessa käsitellyt ilmiöt jäävät oppilaille yhtä pinnallisiksi kuin ennen opetusta. Voiko tästä seurata muuta kuin oppilaiden ja opettajien turhautumista?

Opetuksessa suunnan tulisi pikemminkin olla kohti tiedonalalähtöistä ehyttämistä. Oppiaineiden opetuksen pitäisi painottua asiatietojen opettelusta kyseisten oppiaineiden taustalla olevien tiedonalojen prosessien ja taitojen opiskeluun, ongelmaperustaiseen oppimiseen. Tähän suuntaan onkin edetty viimeisimmän perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2004) mukaisesti.

Tiedonalalähtöisessä ehyttämisessä opiskeltavaa ilmiötä pyritään selittämään mahdollisimman monen tiedonalan näkökulmasta, sillä tavoitteena on ilmiön laaja-alainen ymmärtäminen. Kyse ei siis ole vain siitä, että ilmiötä tarkastelemalla opitaan tiedonalojen keskeisiä periaatteita, vaan myös siitä, että tarkastelemalla ilmiötä useasta näkökulmasta ymmärretään paremmin todellisten ilmiöiden monimutkaisuus. Tiedonalalähtöinen ehyttäminen vaatiikin vankkaa eri tiedonalojen hallintaa. Siksi perusopetuksessa opetuksen pitäisi edelleen rakentua oppiainejakoisuuden varaan.

Markku Hannula
Matematiikan didaktiikan professori

Arto Kallioniemi
Uskonnon didaktiikan professori

Jari Lavonen
Fysiikan ja kemian didaktiikan professori

Jukka Rantala
Historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen professori

Liisa Tainio
Äidinkielen ja kirjallisuuden didaktiikan professori

Sirpa Tani
Maantieteen ja ympäristökasvatuksen professori

Seppo Tella
Vieraiden kielten didaktiikan professori

Mauri Åhlberg
Biologian ja kestävän kehityksen didaktiikan professori

Ainedidaktiikan tutkimusyksikkö, Opettajankoulutuslaitos, Helsingin yliopisto